Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai, ar kuru groza Direktīvu 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā, Direktīvu 2006/118/EK par gruntsūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu un pasliktināšanos un Direktīvu 2008/105/EK par vides kvalitātes standartiem ūdens resursu politikas jomā"

(COM(2022) 540 final – 2022/0344 (COD))

(2023/C 146/07)

Ziņotājs: ***Arnaud SCHWARTZ***

Atzinuma pieprasījums	Eiropas Parlaments, 19.1.2023.
	Padome, 24.1.2023.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 192. panta 1. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	3.2.2023.
Pieņemts plenārsesijā	22.2.2023.
Plenārsesija Nr.	576
Balsojuma rezultāts	
(par/pret/atturas)	156/01/06

1. **Secinājumi un ieteikumi**

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) stingri atbalsta Eiropas Komisijas priekšlikumu iekļaut vairākus būtiskus ūdens piesārņotājus virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu prioritāro vielu sarakstos, kurus izmantos, lai novērtētu ķīmisko stāvokli saskaņā ar Ūdens pamatdirektīvu. Dalībvalstīm būs jāuzrauga minēto vielu klātbūtne ūdenī un jānodrošina, ka netiek pārsniegti kvalitātes standarti. Priekšlikums ir nokavēts par vairākiem gadiem, un tas ir atzinīgi vērtējams mēģinājums atjaunināt ūdens ķīmiskā stāvokļa novērtējumu.

1.2. EESK norāda, ka tīrs ūdens ir būtisks mūsu sabiedrībai un videi, kā arī sociālekonomiskajām darbībām. Spēcīgs ūdens aizsardzības satvars, kas vērsts uz piesārņojuma samazināšanu tā izcelsmes vietā, sniegs ieguvumus ekosistēmām, ūdeņu izmantošanai atpūtas nolūkā un rūpniecībai, kā arī nodrošinās tīru un cenas ziņā pieejamu dzeramo ūdeni.

1.3. Ar iniciatīvu ir saistītas izmaksas, piemēram, notekūdeņu attīrīšanai, taču EESK uzsver, ka ieguvumi, kas saistīti ar nepiesārņotu ūdeni, tos atsver, piemēram, novēršot kaitīgu ķīmisko vielu iedarbību un samazinot vajadzību pēc attīrīšanas, lai sasniegtu dzeramā ūdens standartus. Kaitīgu vielu lietošanas veidu maiņa ar mērķi samazināt to klātbūtni ūdenī var arī sniegt papildu ieguvumus, piemēram, samazināt kaitīgo pesticīdu iedarbību uz agropārtikas sektora darba ņēmējiem.

1.4. Būtu jāvelta vairāk pūļu, lai gādātu par drošību un veselības aizsardzību darba vietā. EESK aicina izstrādāt īpašas pamatnostādnes nozarēm, kas ražošanas procesos izmanto ūdeni, kuram pievienotas dažādas vielas.

1.5. EESK iesaka dalībvalstīm darīt vairāk, lai vāktu, organizētu un interpretētu datus par ūdeni, un izvirzīt vides datu vajadzības par vienu no galvenajām prioritātēm. Svarīgi ir samazināt datu aiztures un nodrošināt konkrētus rādītājus visās dalībvalstīs.

1.6. Vairāk nekā 60 % Eiropas ūdeņu joprojām nav labi ķīmiskās kvalitātes rādītāji Ūdens pamatdirektīvas ([1]) izpratnē. Šī atziņa gan nesniedz pilnīgu priekšstatu par šo problēmu, jo pašreizējā novērtējumā nav ņemta vērā ietekme, ko rada ķīmiski maisījumi, kuri var būt ūdenī sastopami pat tad, ja piesārņojuma līmenis nav bīstams. Būtu jādara vairāk, lai novērtētu un uzraudzītu vielu maisījumu ietekmi uz vidi un cilvēku veselību.

1.7. Aizliegtie pesticīdi joprojām ir sastopami Eiropas ūdeņos. EESK uzsver, ka dalībvalstīs, kurās konstatēts pārmērīgs pesticīdu daudzums, ir jāturpina uzraudzības pasākumi, tostarp nelikumīgas izmantošanas pārtraukšana un atkāpju atcelšana, pat ja šīs vielas ES līmenī ir svītrotas no saraksta kā prioritārās vielas.

1.8. Ūdens ir vitāli svarīgs resurss, kuru iegūt kļūst arvien grūtāk. Divas trešdaļas Eiropas iedzīvotāju uzskata, ka ūdens kvalitāte un/vai kvantitāte viņu valstī ir būtiska problēma ([2]). Lai varētu sasniegt 6. ilgtspējīgas attīstības mērķi "Nodrošināt ūdens un sanitārijas pieejamību visiem" un novērstu jaunas krīzes, šim bažām ir steidzami jāvelta pienācīga uzmanība. Dalībvalstīm būtu prioritāri jācenšas nodrošināt pietiekamu resursu, aprīkojuma un cilvēkresursu pieejamību, vienlaikus nostiprinot kontroles iestādes un palielinot kontroles inspektoru skaitu.

1.9. EESK arī aicina Eiropas iestādes iekļaut ūdeni prioritāšu sarakstā un uzņemt ES zilo kursu – ieguldīt visus spēkus, lai prognozētu nākotnes vajadzības, aizsargātu ūdens resursus un adekvāti risinātu ar ūdeni saistītās problēmas, balstoties uz visaptverošu un koordinētu ceļvedi, kurā izvirzīti augsti mērķi un paredzēti pasākumi saskaņotu starpposma mērķu sasniegšanai. EESK 2023. gadā nāks klajā ar konkrētiem priekšlikumiem par ES zilo kursu.

2. **Konteksts**

2.1. Virszemes un pazemes ūdeņu piesārņojošo vielu sarakstu pārskatīšana, kas izklāstīta Komisijas priekšlikumā direktīvai, ar ko groza Ūdens pamatdirektīvu, Vides kvalitātes standartu direktīvu un Gruntsūdeņu direktīvu, ir vērsta uz to, lai risinātu divas galvenās problēmas:

— prioritāro vielu saraksti ir nepilnīgi un novecojuši un nenodrošina pienācīgu ekosistēmu un cilvēku veselības aizsardzību pret ūdens piesārņojuma radītajiem riskiem,

— valstu līmenī noteikto piesārņojošo vielu un kvalitātes standartu atšķirības ir pārāk lielas. Datu paziņošana ir apgrūtinoša, jo tā nav pielāgota mūsdienu tehnoloģijai. Prioritāro vielu sarakstu pārskatīšanas procedūra ir pārāk ilga.

2.2. Saistībā ar virszemes ūdeņiem pārskatīšanā ierosināts virszemes ūdeņu prioritāro vielu sarakstā iekļaut 24 atsevišķas vielas (pesticīdus, zāles un rūpnieciskās ķīmiskās vielas) un grupu, kurā ir 24 perfluoralkilvielas un polifluoralkilvielas, kā arī grozīt vides kvalitātes standartu attiecībā uz 16 jau uzskaitītajām vielām un svītrot četras vielas, par kurām tiek uzskatīts, ka tās vairs nerada draudus visā Eiropas Savienībā. Turklāt ir ieviesta pesticīdu robežvērtība saskaņā ar noteikumiem par gruntsūdeņiem.

2.3. Attiecībā uz gruntsūdeņiem tiek ierosināts Gruntsūdeņu direktīvas I pielikumā ar ES mēroga robežvērtībām iekļaut grupu, kurā ir 24 perfluoralkilvielas un polifluoralkilvielas, divas antibiotikas un virkne pesticīdu metabolītu. Turklāt ir ieviesta robežvērtība attiecībā uz zālēm. Gruntsūdeņu direktīvas II pielikumā ir pievienots viens zāļu produkts, kas nozīmē, ka dalībvalstīm ir jāapsver iespēja noteikt attiecīgu valsts robežvērtību.

2.4. Komisija izstrādās metodiku mikroplastmasas un rezistences pret antimikrobiāliem līdzekļiem gēnu uzraudzībai, lai nākotnē tos uzskaitītu kā piesārņotājus.

2.5. Lai uzlabotu gruntsūdeņu piesārņojošo vielu monitoringu, gruntsūdeņu monitoringam obligāta ir kļuvusi "kontrolsaraksta" procedūra.

2.6. Upju baseinu līmenī reglamentēto piesārņojošo vielu standarti ir saskaņoti un tiks iekļauti ķīmiskā stāvokļa novērtējumā.

([1]) EVA, Ziņojums Nr. 7/2018, *European waters: Assessment of status and pressures 2018*.

([2]) *European Water Association* (Eiropas Ūdens apvienība), *Water Manifesto* (Ūdens manifests).

2.7. Dalībvalstīm divu gadu laikā paralēli trīs estrogēnu vielu parastajam ķīmiskajam monitoringam ir jāveic estrogēnu vielu monitorings, izmantojot uz ietekmi balstītas metodes. Vides kvalitātes standarta definīcija Ūdens pamatdirektīvā ir grozīta, lai iekļautu uz ietekmi balstītas robežvērtības, ko izmanto uz ietekmi balstītam monitoringam.

3. **Vispārīgas piezīmes**

3.1. Vairāk nekā 20 gadus pēc Ūdens pamatdirektīvas pieņemšanas ūdens piesārņojums Eiropā joprojām ir plaši izplatīta problēma, kam ir negatīva ietekme uz ūdens organismiem, ūdeņu izmantošanu atpūtas nolūkos un dzeramā ūdens nodrošināšanu. Tas rada problēmas arī lauksaimniecībai un rūpniecībai. Divas trešdaļas virszemes ūdensobjektu un viena ceturtdaļa gruntsūdeņu objektu Eiropā joprojām nav labā ķīmiskā stāvoklī ([3]), taču tas tiek vērtēts, ņemot vērā tikai nelielu piesārņotāju apakškopu, un tas neatspoguļo visu ūdens piesārņojuma apmēru.

3.2. Ūdens piesārņojums sabiedrībai rada lielas izmaksas, kas tiek lēstas 22 miljardu euro apmērā gadā, ņemot vērā tikai barības vielu piesārņojumu ([4]). Kaut gan princips "piesārņotājs maksā" ir nostiprināts ES Līgumos, tas joprojām netiek pienācīgi ievērots, un tas nozīmē, ka piesārņojuma izmaksas lielākoties gulstas uz nodokļu maksātājiem ([5]). Cilvēku un vides pakļaušana kaitīgu vielu iedarbībai rada lielas izmaksas, un piesārņotā ūdens attīrīšana un apstrāde izmaksā dārgi. Tāpēc visi centieni ir jāvērš uz piesārņojuma novēršanu tā rašanās vietā.

3.3. Draudi, ko rada ķīmiskā kokteiļietekme uz ūdens organismiem un cilvēku veselību, ir vispāratzīta problēma, un pašreizējās monitoringa un ziņošanas sistēmas trūkumi ir viens no svarīgākajiem jautājumiem, ko paredzēts risināt ar veikto regulējuma pārskatīšanu. Būtu jāņem vērā zinātnisko aprindu konstatējumi un ieteikumi, piemēram, saistībā ar projektiem *EU SOLUTIONS* un *NORMAN*.

3.4. Virszemes un pazemes ūdeņu piesārņojošo vielu saraksti būtu attiecīgi jāpārskata reizi četros un sešos gados. Pašreizējā pārskatīšana ir aizkavējusies, jo pēdējās pārskatīšanas tika veiktas 2013. gadā attiecībā uz virszemes ūdeņu piesārņotājiem un 2014. gadā attiecībā uz gruntsūdeņu piesārņotājiem. Tas nozīmē, ka jaunās prioritārās vielas tikai būs daļa no ķīmiskā stāvokļa novērtējuma ceturtā cikla upju baseinu apsaimniekošanas plānos, un ierosinātais atbilstības nodrošināšanas termiņš ir 2033. gads. Ņemot vērā Eiropas ūdens slikto kvalitāti un ES mērogā jau panākto izpratni, ka ir pamats bažām par ierosināto vielu ietekmi ūdeni, EESK visnotaļ mudina nekavējoties veikt pasākumus, lai samazinātu šo un citu piesārņojošo vielu koncentrāciju visos ES ūdeņos. Eiropas Savienībai ātrāk jāreaģē uz zinātnes atziņām par ūdens piesārņojumu, un tās ir jāpārvērš tiesiskos soļos un risinājumos. Būtiska ir arī iespēja griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem, un dalībvalstīm un Eiropas Savienībai būtu jānodrošina efektīvas un ātrākas tiesu un administratīvās procedūras ([6]).

3.5. EESK atbalsta jaunu piesārņotāju iekļaušanu prioritāro vielu sarakstā attiecībā uz virszemes ūdeņiem un gruntsūdeņiem. Sarakstos dalībvalstīm uzlikts pienākums ne tikai samazināt šo vielu nokļūšana vidē, bet arī veikt pasākumus saskaņā ar citām direktīvām ([7]). Taču, ja saraksti nav atjaunināti vai ir pārāk šauri, rīcība vides jomā var būt ierobežota. Turklāt piesārņotāji lielākoties pievienoti kā atsevišķas vielas, neņemot ņemta vērā ķīmisko maisījumu ietekmi.

3.6. EESK atzinīgi vērtē to, ka perfluoralkilvielas un polifluoralkilvielas ir pievienotas kā 24 vielu grupa ar robežvērtību šai grupai, un atzinīgi vērtē arī to, ka ir ieviesta robežvērtība pesticīdiem virszemes ūdeņos un robežvērtība zālēm gruntsūdeņos. Lai gan dažas no šīm robežvērtībām varētu būt pārāk augstas, lai tās būtu aizsargājošas, tas atbilst Ilgtspēju sekmējošas ķimikāliju stratēģijas mērķim reglamentēt attiecīgās vielas kā grupu. Tomēr šādas robežvērtības būtu jāizstrādā arī attiecībā uz citām vielu grupām, tostarp bisfenoliem, piretroīdiem un neonikotinoīdiem.

([3]) EVA, ziņojums Nr. 9/2021, *Drivers of and pressures arising from selected key water management challenges: A European overview*.
([4]) Eiropas Komisija, *Green taxation and other economic instruments – Internalising environmental costs to make the polluter pay*.
([5]) Revīzijas palāta, Īpašais ziņojums 12/2021, Princips "piesārņotājs maksā" ES vides politikas jomās un darbībās nav piemērots konsekventi.
([6]) EESK atzinums "Orhūsas konvencijas piemērošana – iespēja griezties tiesu iestādēs saistībā ar vides jautājumiem" (OV C 123, 9.4.2021., 66. lpp.).
([7]) Piemēram, Augu aizsardzības līdzekļu regulā minētās atļaujas ir jāpārskata, ja ir apdraudēts Ūdens pamatdirektīvā minētais ķīmiskais stāvoklis.

3.7. Pesticīdi ir aizliegti, taču likumīgu izņēmumu, nelikumīgas lietošanas vai lēnas noārdīšanās dēļ tos joprojām iespējams sastapt vidē, kur tie apdraud dzīvību un cilvēku veselību. Lielākā daļa pesticīdu, kas konstatēti ūdenī dažās dalībvalstīs nav atļauti, tostarp DDT, lindāns, atrazīns un endosulfāns ([8]). Ļoti svarīgi ir turpināt uzraudzību un centienus samazināt to klātbūtni.

3.8. Tiek arī ierosināts svītrot Ūdens pamatdirektīvas 16. pantu, šo ierosmi pamatojot ar faktu, ka tas ir novecojis. Tomēr tas ir tikai daļēji pareizi, jo svītrošanas rezultātā tiktu atcelts 20 gadu termiņš prioritāro bīstamo vielu izmantošanas pakāpeniskai izbeigšanai. Pakāpeniskas izbeigšanas pienākums, kas ir viens no Ūdens pamatdirektīvas galvenajiem mērķiem, ir izpildāms tikai tad, ja tas ir saistīts ar skaidru termiņu. Jau saskaņā ar spēkā esošo Ūdens pamatdirektīvu paredzētais pakāpeniskas izbeigšanas pienākums lielā mērā netiek ievērots; jo nekonkrētāks tas kļūs, jo vairāk iestādes mēģinās to ignorēt. Tā būtu nopietna pavājināšanās.

3.9. Atsaucoties uz pieeju "viena viela, viens novērtējums" saskaņā ar ilgtspēju sekmējošu ķimikāliju stratēģiju, priekšlikumā galvenā loma ir paredzēta Eiropas Ķimikāliju aģentūrai (*ECHA*), lai tā no *ENVI* ĢD un *JRC* pārņemtu vairākus pienākumus ūdens piesārņotāju un ar tiem saistīto kvalitātes standartu apzināšanā. Tā kā *ECHA* pārziņā galvenokārt ir ķimikālijas, kuras tiek reglamentētas ar Regulu, kas attiecas uz ķimikāliju reģistrēšanu, vērtēšanu, licencēšanu un ierobežošanu (*REACH*), un kuras neietver pesticīdus un zāles, EESK aicina *ECHA* stiprināt savas (juridiskās un tehniskās) spējas zāļu un pesticīdu jomā, lai nodrošinātu gatavību uzņemties jauno uzdevumu veikšanu. EESK arī iesaka *ECHA* šajā saistībā sadarboties ar kvalificētiem partneriem, tostarp reģionālajā līmenī, piemēram, ar universitātēm un to laboratorijām.

3.10. Būtu jāvelta vairāk pūļu, lai gādātu par drošību un veselības aizsardzību darba vietā, piemēram, agropārtikas sektorā. Tāpēc EESK aicina izstrādāt īpašas pamatnostādnes nozarēm, kas ražošanas procesos izmanto ūdeni, kuram pievienotas dažādas vielas.

4. **Īpašas piezīmes**

4.1. EESK atzinīgi vērtē to, ka monitoringa dati un no tiem izrietošais statuss būtu jādara pieejami Eiropas Vides aģentūrai un sabiedrībai vismaz reizi gadā, nevis reizi sešos gados, kā tas bija iepriekš. Tas sniegs aktuālāku priekšstatu par Eiropas ūdeņu stāvokli un sekmēs progresu Ūdens pamatdirektīvas mērķa sasniegšanā.

4.2. EESK atzinīgi vērtē to, ka estrogēnu vielu monitoringam ir jāizmanto uz ietekmi balstītas metodes. Tas aptvers ietekmi, ko rada visas estrogēnās vielas ar līdzīgu iedarbību, nevis tikai trīs estrogēnas vielas, kas tiek monitorētas, izmantojot tradicionālās ķīmiskās metodes. Robežvērtību iekļaušana vides kvalitātes standarta definīcijā paver iespēju turpmākajā ķīmiskā stāvokļa novērtējumā ieviest uz ietekmi balstītu maisījuma ietekmes monitoringu, taču Komisiju vajadzētu pilnvarot nākt klajā ar deleģētajiem aktiem, kas pieprasītu uz ietekmi balstīta monitoringa turpmāku izmantošanu.

4.3. Glifosāta kvalitātes standarti ir noteikti pirms Veselības, vides un jaunā riska zinātniskās komitejas (*SCHEER*) galīgā atzinuma izdošanas, nenorādot, ka tie tiks pārskatīti pēc galīgā zinātniskā atzinuma, kas nozīmē, ka netiek ņemts vērā pilsoniskās sabiedrības ieguldījums *SCHEER* veiktajā apspriešanā. Veselības, vides un jaunā riska zinātniskajai komitejai (*SCHEER*) būtu arī jāņem vērā pilsoniskās sabiedrības viedoklis ([9]) par šo galīgo atzinumu. Tas nav par vēlu, jo vides kvalitātes standartu (VKS) pārskatīšanas process attiecībā uz glifosātu joprojām turpinās, kā noteikts Ūdens pamatdirektīvā, un tam vajadzētu būt par pamatu Komisijas priekšlikumam par robežvērtību noteikšanu virszemes ūdeņos.

4.4. EESK uzskata, ka nevienam atsevišķam pesticīdu vides kvalitātes standartam (VKS) nevajadzētu būt augstākam par ierosināto "kopējo pesticīdu" parametru (0,5 µg/l) ([10]). Tāpēc nebūtu jāizmanto ierosinātie VKS attiecībā uz iekšzemes virszemes ūdeņiem, ko neizmanto dzeramā ūdens ieguvei (86,7 µg/l). Tā vietā, pamatojoties uz piesardzības pieeju, EESK iesaka, ka ierosinātajiem VKS attiecībā uz virszemes ūdeņiem, ko izmanto dzeramā ūdens ieguvei (0,1 µg/l), būtu jāaptver visi iekšzemes virszemes ūdeņi. Vides kvalitātes standarti (VKS) attiecībā uz "citiem virszemes ūdeņiem" būtu attiecīgi jāgroza līdz 0,01 µg/l, ievērojot praksi "citiem virszemes ūdeņiem" izmantot par vienu kārtu zemākas robežvērtības salīdzinājumā ar "iekšējiem virszemes ūdeņiem".

([8]) *PAN Europe* un *Ecologistas en Acción, Ríos hormonados: Contamination of Spanish Rivers with Pesticides.*
([9]) *Joint NGO analysis of the Commission's proposal for a revised list of priority substances for surface and groundwater.*
([10]) COM(2022) 540, I pielikums.

4.5. Pesticīdu individuālais slieksnis gruntsūdeņos ir balstīts uz to, ko bija iespējams analizēt ar deviņdesmitajos gados izmantotajām analīzes metodēm ([11]). Kopš tā laika ir noticis tehniskais progress, un tagad ir iespējams konstatēt zemākas koncentrācijas. Virszemes ūdeņos vairākiem pesticīdiem jau tagad ir noteiktas zemākas robežvērtības. EESK pauž nožēlu par to, ka Komisija virszemes ūdeņu un gruntsūdeņu piesārņotāju pārskatīšanā nav pārskatījusi pesticīdu individuālo robežvērtību. Gruntsūdeņos augu aizsardzības līdzekļiem tiek piemērota patvaļīgi noteikta robežvērtība 0,1 µg/l, pamatojoties uz analītiskām metodēm, savukārt tagad pastāv uzlabotas metodes, kas ļauj iegūt zinātnisku informāciju, lai robežvērtības noteiktu, pamatojoties uz faktisko risku, kas saistīts ar dažādām vielām.

4.6. Joprojām trūkst rādītāju, lai uzraudzītu gruntsūdeņu sistēmu veselību, piemēram, temperatūru, neraugoties uz to, ka zinātne jau tagad nodrošina stabilu pamatu attiecīgo kritēriju noteikšanai. EESK jautā, kāpēc Komisija savā priekšlikumā nav iekļāvusi šādus būtiskus kritērijus. Šādi kritēriji būtu jāiekļauj Gruntsūdeņu direktīvas I pielikumā saskaņā ar Gruntsūdeņu direktīvas 20. apsvērumu un 4. panta 5. punktu, un tiem būtu jāatbilst Eiropas Parlamenta rezolūcijā par ūdens resursu tiesību aktu īstenošanu (17.12.2020.) paustajām prasībām attiecībā uz gruntsūdeņiem.

Briselē, 2023. gada 22. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētāja
Christa SCHWENG

([11]) Sk. EMA piezīmes publikācijā "*Guideline on assessing the environmental and human health risks of veterinary medicinal products in groundwater*" un EVA piezīmes publikācijā "*ETC/ICM Report 1/2020: Pesticides in European rivers, lakes and groundwater – Data assessment*".